

DOI 10.17234/SocEkol.32.2.2
UDK 316.334.56:712.25(497.521.2)
316.65-057.875(497.521.2)

Prethodno priopćenje
Primljeno: 15. 10. 2021.
Prihvaćeno: 31. 03. 2023.

KORIŠTENJE JAVNIH PROSTORA TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19 – ISTRAŽIVANJE STAVOVA I PRAKSI STUDENATA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Ana-Marija Senfner, Miroslav Mihetec i Jana Vukić

Ana-Marija Senfner
Klarići 25, 10 410 Velika Gorica
e-mail: anamarija.senfner@gmail.com

Miroslav Mihetec
Remete 34, 10 000 Zagreb
e-mail: miroslav.mihetec1@gmail.com

Jana Vukić
Odsjek za sociologiju
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb
e-mail: jana.vukic@ffzg.unizg.hr

Sažetak

Promjene životnih stilova, sve veća izgrađenost urbanog prostora, nedostatak održive urbane mobilnosti, zagađenje i posljedice globalnih klimatskih promjena te brojni drugi faktori utječu na urbanu kvalitetu života. U navedenom kontekstu dostupnost i kvaliteta javnog prostora sve više utječe na objektivne i subjektivne aspekte kvalitete života i dobrobit svih dobnih skupina stanovnika gradova, što je posebno došlo do izražaja tijekom pandemije bolesti COVID-19. Cilj rada je istražiti svakodnevne prakse studenata Sveučilišta u Zagrebu tijekom pandemije COVID-19 i njihove stavove o dostupnosti i kvaliteti urbanih javnih prostora. U tu svrhu provedeno je anketno istraživanje na prigodnom uzorku studenata Sveučilišta u Zagrebu (N=164). S ciljem kontekstualizacije rezultata napravljen je uvid u javno dostupne podatke o gradu Zagrebu. Fokus istraživanja bio je na dvije prostorne razine kako bi se istražili stavovi i prakse u mjerilu gradskih četvrti u kojima studenti žive te na prostoru središta grada Zagreba koji je u istraživanom periodu doživio naglu i značajnu transformaciju uslijed posljedica potresa i pandemije COVID-19. Javno dostupni podaci o gradu Zagrebu ukazuju na premali broj javnih zelenih površina na razini grada i na razini gradske četvrti, dok rezultati anketnog istraživanja pokazuju povećanu potrebu studenata za njima. Istraživanjem je uočena promjena svakodnevnih praksi i češći boravak studenata na javnim prostorima te stavovi koji naglašavaju važnost javnih zelenih površina u svakodnevnom životu studenata Sveučilišta u Zagrebu tijekom pandemije, na obje istraživane prostorne razine.

Ključne riječi: javni prostor, javne zelene površine, kvaliteta života, pandemija COVID-19, studentska populacija

1. UVOD¹

Posljednjih godina uzrok zdravstvene, ekonomske i opće društvene krize (društvene nejednakosti, ekološki problemi i dr.) širom svijeta bila je pandemija COVID-19. S obzirom na činjenicu da većina svjetske populacije danas živi u urbanim prostorima, tako su i posljedice navedene krize posebno vidljive i značajne u urbanom okolišu i kvaliteti života stanovnika. Mladi su u kontekstu pandemije COVID-19 zbog mnogih restriktivnih mjera u svrhu sprječavanja širenja virusa, od kojih je iznimno važna mjera fizičkog distanciranja, često pogrešno nazivanog *socijalnim* distanciranjem (Rukavina, 2020), bili izloženi specifičnim izazovima u svakodnevnom životu. Među populacijom mladih, studentska populacija doživjela je i promjenu načina studiranja, održavanja svakodnevnih interakcija i nastave, što je rezultiralo različitim posljedicama od povećanja problema s mentalnim zdravljem (Živčić-Bećirević i sur., 2021; AZVO, 2021) do problema pronalaženja adekvatnih prostora za druženje (kao ilustracija mogu poslužiti medijski napisi o druženjima mladih ispred zgrade HNK u Zagrebu koji su često bili predmet osude, a koje je iz perspektive subkulturne scene komentirao sociolog Dino Vukušić²). U navedenom kontekstu važan faktor održavanja fizičkog i mentalnog zdravlja te međusobnih interakcija predstavljaju javni prostori, od kojih se posebno ističu javne zelene površine kao spoj ekološkog i društvenog aspekta urbane kvalitete života (Geng i sur., 2021; Grima i sur., 2020; Lennon, 2020; Samuelsson i sur., 2020; Xie i sur., 2020; Gehl Institut, 2021a; Gehl Institut, 2021b; UN-Habitat, 2020).

Iako je prouzročila niz globalnih i individualnih problema i kriza, pandemija COVID-19 ujedno je pružila priliku za preispitivanje potreba ljudi, njihovog zadovoljstva i kvalitete života u urbanom prostoru. U ovome radu fokus je stavljen na značaj javnih prostora tijekom pandemije iz perspektive urbane sociologije, iako javni prostor kao neizostavni i vitalni dio grada proučavaju mnoge znanstvene discipline. Estetska funkcija i oblikovanje javnih prostora u primarnom su fokusu arhitekture i urbanizma kao tehničkih znanosti koje predviđaju namjenu i aktivnosti prostora (Pegan i Gašparović, 2010; Jukić i Perkov, 2017), pri čemu se uzimaju u obzir fizičke značajke prostora koje trebaju omogućavati dostupnost svim korisnicima, pružati osjećaj ugone, uživanja i sigurnosti, stavljajući prilikom projektiranja naglasak na vrlo često podcijenjenu važnost oblikovanja prema ljudskoj mjeri (Gehl, 2010). U urbanoj sociologiji pod pojmom javni prostor podrazumijevaju se ključne odrednice otvorenosti i pristupačnosti svim stanovnicima grada u bilo koje doba dana bez restrikcija u njihovom korištenju (Čaldarović i Šarinić, 2017; Madanipour, 2003). Prema navedenom pristupu javni prostori, a posebice zeleni javni prostori kao *otvoreni prostori bez izgrađenih struktura* [...]

1 Dio rezultata istraživanja prethodno je izložen na VIII. Nacionalnom kongresu Hrvatskog sociološkog društva, a pisani rad pod mentorstvom dr.sc. Jane Vukić i prof. emeritusa dr.sc. Ognjena Čaldarovića nagrađen je Rektorovom nagradom za akademsku godinu 2020./2021.

2 Neki primjeri medijskog praćenja i napisa o studentima i korištenju javnih prostora u vrijeme aktualnosti mjera fizičkog distanciranja: Index.hr (2020) i Hina (2021).

a uključuju zelene površine prekrivene travom, drvećem, grmljem i drugom vegetacijom (Agencija za zaštitu okoliša prema Stanić i Buzov, 2014:140), pružaju stanovnicima grada mjesto za svakodnevno korištenje, susret različitih pojedinaca i društvenih grupa, ostvarivanje socijalnog kontakta ili bavljenje rekreativnim i drugim aktivnostima što utječe na mentalno i fizičko zdravlje stanovnika. Zeleni javni prostori čine bitnu sastavnicu dobrobiti (engl. *wellbeing*) stanovnika grada te jednu od komponenti urbane održivosti i urbane otpornosti (Rouse, 2020; Kuhlicke i sur., 2020) na individualnoj i na kolektivnoj razini (Lee i Kim, 2015:12). Temeljna odrednica grada u društvenom smislu upravo je povezivanje ljudi i obogaćivanje njihovog društvenoga života te u konačnici postizanje što većeg zadovoljstva kvalitetom života (Sim, 2019).

2. SVRHA I CILJ ISTRAŽIVANJA

Svrha istraživanja je ukazati na prednosti i važnost urbanih javnih prostora za kvalitetu života stanovnika i dobrobit zajednice iz perspektive urbane sociologije, na socioprostorne aspekte urbanog razvoja te na izazove koji se pojavljuju u novom društvenom kontekstu uzrokovanom pandemijom. Osnovni cilj rada bio je proučiti svakodnevne prakse korištenja javnih prostora mladih na primjeru studenata Sveučilišta u Zagrebu i njihove stavove o dostupnosti i kvaliteti urbanih javnih prostora tijekom pandemije COVID-19. Pritom je definirano nekoliko temeljnih smjernica istraživanja: usmjerenost na javne prostore s naglaskom na javne zelene površine te usporedba rezultata istraživanja o važnosti javnih prostora s ranijim sociološkim i interdisciplinarnim istraživanjima radi analize trendova. S obzirom na činjenicu da je istraživanje provedeno 2021. godine, i na nedostatak prethodnih istraživanja s navedenom svrhom i ciljem, fokus rada ograničen je na studentsku populaciju Sveučilišta u Zagrebu kao prvom koraku u daljnjim istraživanjima navedene teme i specifično populacije studenata i mladih.

Populacija studenata jedna je od specifičnih podskupina mladih koja je [...] *politički profiliranija i liberalnija podskupina mladih s nešto izraženijim demokratskim potencijalom i kritičkim odnosom spram realiteta, te manje distancirana od politike i spremnija na političku participaciju. No istodobno oni se pokazuju kao zahtjevniji segment mlade populacije i otvoreniji prema novim izazovima i iskustvima* (Ilišin, 2008:228). Grad Zagreb je odabran za područje istraživanja kao najveći grad u Republici Hrvatskoj, središte razvitka na mnogim razinama (Augustinović-Pavičić i Krpan, 1999; Vlada Republike Hrvatske, 2017; Rogić i Mišetić, 1999; Svirčić Gotovac, 2006) i područje koje u posljednjih nekoliko desetljeća doživljava ubrzanu prostornu i društvenu transformaciju s povećanjem broja stanovnika (Zlatar, 2013; Grad Zagreb, 2020; Grad Zagreb, 2021). Istraživanja provedena u gradu Zagrebu od kraja sedamdesetih godina 20. stoljeća do danas naglašavaju potrebu za stvaranjem kvalitetnih javnih prostora te ističu važnost javnih zelenih površina u svakodnevnom životu kao važnih čimbenika u postizanju odgovarajuće kvalitete života stanovnika (Dakić, 1979; Lay i Čaldarović, 1979; Rogić i sur., 2004; Mišetić i Mišetić, 2006; Seferagić, 2008; Svirčić Gotovac i Zlatar, 2012; Čaldarović i Šarinić, 2017). S druge strane, na transformaciju grada Zagreba u posljednjih nekoliko desetljeća utje-

ču nagla i često necjelovito urbanistički planirana izgradnja (Čaldarović, 2012; Jukić, 2012), komercijalizacija i privatizacija javnog prostora, pri čemu dolazi do smanjivanja javnih i javnih zelenih površina (Zlataar, 2013), a što posljedično utječe na smanjenje zadovoljstva kvalitetom života stanovnika na razini grada i na razini gradske četvrti (Čaldarović, 2012; Jukić i sur., 2018; Svirčić Gotovac, 2012; Vukić, 2020). Na razini grada – veliko mjerilo (engl. *big scale urbanism*) potrebna je zadovoljavajuća količina i rasprostranjenost javnih prostora i sadržaja, a na razini gradske četvrti – malo mjerilo (engl. *small scale urbanism*) također treba manjim intervencijama uz sudjelovanje stanovnika djelovati prema poboljšanju njihove kvalitete života (Vukić i sur., 2019). Razjedinjenost aktera na svim razinama planiranja pridonosi pojačavanju prethodno navedenih problema, stoga se uz interdisciplinarnu suradnju predlaže jačanje participacije građana u odlučivanju o urbanim procesima (Dakić, 1979; Seferagić, 2008; Zlataar, 2013; Mišetić, 2016; Čaldarović i Šarinić 2017; Careva i sur., 2018; Vukić, 2020; Svirčić Gotovac i sur., 2021). Jedan od instrumenata za procjenu kvalitete javnih prostora koji je primjenjiv u interdisciplinarnoj perspektivi (društveno-humanističke i tehničke znanosti) te može poslužiti kao poveznica između struke i građana, odnosi se na 12 kriterija kvalitete javnog prostora (engl. *Urban Quality Criteria*), osmišljenih od strane danskog arhitekta Jana Gehla 60-ih godina 20. stoljeća, a koji se nastavljaju razrađivati unutar Gehl Instituta (2016) – čija je glavna djelatnost usmjerena na urbano planiranje s naglaskom na korisnike prostora.³ Instrument je namijenjen za procjenu iskustva korisnika prilikom njihovog boravka u javnim prostorima prema određenim kriterijima. Kriteriji za procjenjivanje kvalitete javnih prostora su grupirani u tri osnovne kategorije – zaštita (engl. *protection*), komoditet (engl. *comfort*) i uživanje (engl. *enjoyment*) koje su dalje razrađene u 12 kriterija:

- zaštita: zaštita od prometa i nezgoda; zaštita od kriminala i nasilja; zaštita od neugodnih vanjskih utjecaja
- komoditet: mogućnost pristupa i kretanja; mogućnost stajanja i zadržavanja; mogućnost sjedenja; mogućnost gledanja; mogućnost slušanja; mogućnost igre i aktivnosti
- uživanje: oblikovanje prema ljudskoj mjeri; mogućnost uživanja u pozitivnim aspektima klime; doživljaj estetske kvalitete; pozitivna osjetilna iskustva.

Na temelju toga smatraju li korisnici da se određeni kriteriji odnose na određeni javni prostor, može se procijeniti je li prostor kvalitetan ili nekvalitetan, pri čemu se kvalitetnim javnim prostorom smatra onaj koji svojim karakteristikama privlači korisnike (engl. *an inviting place*), odnosno prema kriterijima omogućava različite aktivnosti i pozitivan doživljaj boravka. Primjenom instrumenta i dobivenim rezultatima može se ukazati na aspekte koje je potrebno poboljšati u određenim javnim prostorima prema potrebama korisnika. Prednost instrumenta je u tome što omogućava jednostavniju

³ 12 kriterija kvalitete javnog prostora jedan je od instrumenata razvijenih unutar Gehl Instituta koji se koristi u analizi javnog prostora uz uključivanje korisnika kako bi se ukazalo koje aspekte treba uzeti u obzir prilikom planiranja javnih prostora. Prilikom procjenjivanja prostora, njegova kvaliteta ne ovisi o broju

razmjenu rezultata između različitih struka koje se bave prostorom te uspostavljanje dijaloga s korisnicima javnog prostora i to u malom prostornom mjerilu gradske četvrti jednako kao i u širem mjerilu grada.

3. JAVNI PROSTORI, JAVNE ZELENE POVRŠINE, KVALITETA ŽIVOTA I DOBROBIT

Pod javnim prostorima podrazumijevaju se trgovi, (pješačke) ulice i javne zelene površine kao što su parkovi, livade i šume, a osim prema tipu, javni prostori mogu se promatrati i prema stupnju svoje uređenosti koja utječe na njihovu uporabnu vrijednost (Čaldarović i Šarinić, 2017). U suvremeno doba, pod utjecajem različitih globalnih procesa, dolazi do privatizacije i komercijalizacije javnih prostora, čime se gubi njihova osnovna dimenzija otvorenosti i pristupačnosti svim stanovnicima grada (Madanipour, 2010), a kao bitno nameće se upravo formiranje uravnoteženih javnih prostora (Čaldarović i Šarinić, 2017) u kojima ne prevladavaju komercijalni sadržaji. To je važno zbog višestrukog utjecaja javnog prostora, kao što su ekonomski, društveni, zdravstveni i okolišni (Carmona, 2008 prema Vukić, 2020). Posebice treba istaknuti javne zelene površine kao dio zelene infrastrukture grada koje su prepoznate kao važni čimbenici u postizanju urbane otpornosti. Urbana otpornost je svojevrsna priprema na očuvanje i obranu od vanjskih utjecaja prije nego što se oni manifestiraju; umjesto da se odgovori na krizne situacije traže nakon što se iste dogode, koncept urbane otpornosti iste pokušava predvidjeti i pripremom umanjiti negativne posljedice (Rouse, 2020). Kao takav prepoznat je bitnim u kontekstu problema s kojima se susreću suvremeni gradovi te kao jedan od mehanizama suočavanja i spremnosti na krizne situacije u čemu se ističe važnost njegove implementacije na državnom nivou i na nivou lokalne zajednice (Burayidi i sur., 2020; Zlatar Gamberožić i sur., 2021).

U raspravama o zelenim javnim površinama i urbanoj otpornosti pojavljuje se i srodan koncept urbane održivosti koji naglašava procese dugoročnog planskog razvoja koji ne šteti okolišu (Kuhlicke i sur., 2020). Za postizanje urbane otpornosti naglašava se potreba za socijalnom održivošću zajednica, koju uvelike obilježava participacija stanovnika u procesima donošenja odluka koji se tiču zajednice (Geiger Zeman i Zeman, 2010; Mišetić i sur., 2013; UN, 2015; Europska komisija, 2019; Europska komisija, 2020). Navedeni pristupi i dokumenti o urbanim politikama važni su kao jedni od načina koji svojom primjenom u praksi mogu pozitivno utjecati na dobrobit stanovnika urbanih područja. Dobrobit je kompleksan pojam na kojeg utječu mnogi faktori, a može se mjeriti putem objektivnih indikatora kao što su zdravlje, obrazovanje i zagađenje te subjektivnih indikatora koje čine zadovoljstvo životom, sreća, kvaliteta života i društveni život (Kuan i sur., 2010; Si-

zadovoljenih kriterija, već je osnovna namjera uvidjeti zbog čega su neki prostori kvalitetni, a na koje je prostore potrebno usmjeriti više pažnje u vidu njihovog poboljšanja. Instrument je dostupan u otvorenom pristupu, kao jedan od više njih koji se mogu koristiti u proučavanju kvalitete života u gradovima (Gehl Institut, 2016).

rgy, 2021). Istraživanja psihologa ukazala su na direktan utjecaj dobrobiti na bolje fizičko i mentalno zdravlje, veću društvenu aktivnost i ostvarivanje društvenih kontakata (Sirygy, 2021:59-68). Upravo zbog toga su javne zelene površine jedan od bitnijih dijelova grada: pružaju zdraviji život stanovnicima, psihičko i fizičko zdravlje kao mjesta odmara- nja, rekreacije i sporta te socijalnu dimenziju kao mjesta ostvarivanja kontakata s drugim ljudima (WHO, 2017), što se posebno ističe tijekom razdoblja pandemije COVID-19 u kojem je *normalna* svakodnevnica ljudi bila izmijenjena. Među bitne aspekte dobrobiti ljudi u urbanom području spadaju još i kvaliteta zraka i razina buke, jer direktno utječu na zdravlje, a time i na kvalitetu života stanovnika (Europska agencija za okoliš, 2019; Europska agencija za okoliš, 2020). Koncepti kvalitete života i dobrobiti usko su povezani uz određene razlike u pristupima. Kvaliteta života usmjerava se na mjerenje određenog svojstva te je po svojoj prirodi statičan koncept, dok se dobrobit usmjerava na određena dobra (engl. *assets*) i potencijale koji posjeduju vrijednost, ali još uvijek nisu ostvareni, što ovom konceptu daje dinamično obilježje (Lee i Kim, 2015). U poboljšanju uvjeta života u urbanom području koristan je pristup koji se fokusira na dobrobit zajednice (engl. *community wellbeing*), u kojem se kombiniraju objektivni i subjektivni indikatori dobrobiti pri proučavanju različitih potreba zajednice na nekom prostoru, radeći pritom na njihovom poboljšavanju te utječući pozitivno na sam razvoj zajednice, koju autori definiraju kao sve osobe među kojima postoji direktna ili indirektna interakcija (Lee i Kim, 2015). Pozitivan razvoj zajednice pozitivno utječe i na pojedinačnu dobrobit stanovnika (Lee i sur., 2015; Lee i Kim, 2015).

4. PROSTORNI OBUHVAT ISTRAŽIVANJA

U istraživanju se ispituju stavovi ispitanika o tri različita tipa urbanih javnih prostora: javne zelene površine, trgov i ulice.

Slika 1. Javne zelene površine na širem području grada Zagreba. Izvor: GeoPortal ZG, 2021; doradili autori

Na širem području grada Zagreba odabrane su najkarakterističnije i površinom najveće javne zelene površine: Park prirode Medvednica (dio na području Grada Zagreba), Park Maksimir, jezera Jarun i Bundek te Savski nasip (Slika 1).

Na užem području grada Zagreba odabrani su: trgovi – Trg bana Jelačića, Trg žrtava fašizma, Trg Republike Hrvatske, Trg kralja Tomislava, Trg Nikole Šubića Zrinskog (Zrinjevac) pješačke i prometne ulice – Strossmayerovo šetalište, potez Ilica-Bogoviće-va-Cvjetni trg, potez Masarykova-Gunduliće-va-Teslina i javna zelena površina – Park Ribnjak (Slika 2).

Slika 2. Prostori u užem centru grada Zagreba – Označeni su trgovi, ulice (pješačke i prometne) i zelena javna površina. Izvor: GeoPortal ZG, 2021; doradili autori

5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Fokus istraživanja bio je na dvije prostorne razine (razini grada i razini gradske četvrti) kako bi se istražili stavovi i svakodnevne prakse u malom mjerilu gradskih četvrti u kojima studenti žive te na razini grada, odnosno velikom mjerilu, posebice prostoru središta grada. Središte Zagreba je doživjelo izrazitu transformaciju jer je istovremeno uz pandemiju bolesti COVID-19 bilo pogođeno i potresom. Ovim se istraživanjem stoga htjelo odgovoriti na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koliki udio u ukupnoj površini grada Zagreba čine javne zelene površine i kakvi su udjeli na razini pojedinih gradskih četvrti te kakve su karakteristike javnih prostora s obzirom na okolišne čimbenike buke i čistoće zraka u gradu Zagrebu?
2. Koliki udio u ukupnoj površini grada Zagreba čine javne zelene površine i kakvi su udjeli na razini pojedinih gradskih četvrti te kakve su karakteristike javnih prostora s obzirom na okolišne čimbenike buke i čistoće zraka u gradu Zagrebu?
3. Kako studenti procjenjuju utjecaj dostupnosti i kvalitete javnih površina na kvalitetu života studenata u gradu Zagrebu?

4. Kako studenti procjenjuju javne prostore prema kriterijima kvalitete javnih prostora Gehl Instituta te kakvi su njihovi stavovi o važnosti urbanih javnih prostora tijekom pandemije COVID-19 i potresa?
5. Koje javne prostore u gradu Zagrebu i u gradskoj četvrti su studenti najčešće koristili tijekom pandemije COVID-19 i za koje aktivnosti?

Među ograničenjima istraživanja treba naglasiti kako je istraživanje eksplorativno budući da ne postoji dovoljno saznanja o istraživanom fenomenu u određenom kontekstu. U takvim istraživanjima uvriježeno je prikupljanje kvalitativnih i kvantitativnih podataka (Stebbins, 2001). U skladu s navedenim sastavljen je anketni upitnik koji je uz zatvorena pitanja u anketnom upitniku, sadržavao i otvorena pitanja kako bi se dalo više prostora za ekspresiju individualnih stavova (Braun i sur., 2021), što je u skladu s nacrtima eksplorativnih istraživanja (Stebbins, 2001).

S ciljem kontekstualizacije rezultata anketnog istraživanja napravljen je uvid u javno dostupne službene podatke o Gradu Zagrebu. Donose se podaci iz dokumenata o namjeni i korištenju površina sa službenih stranica Grada Zagreba (Grad Zagreb, 2016; Grad Zagreb, 2019), podaci o okolišnim čimbenicima: razini buke (GeoPortal ZG, 2021) i kvaliteti zraka (NZJZ Dr. Andrija Štampar, 2021). Metoda ankete provedena je primjenom tehnike online anketnog upitnika zbog pandemijskih uvjeta koji su uzrokovali otežan pristup ispitanicima licem u lice te zbog financijskih ograničenja istraživanja (Vanderstoep i Johnson, 2009). Anketa je provedena korištenjem platforme *Google Forms* na prigodnom uzorku studenata Sveučilišta u Zagrebu u razdoblju od 12. travnja do 12. svibnja 2021. Uzorak (N=164) čine studenti različitih znanstvenih područja: društveno-humanističkog (N=96), tehničkog (N=36) te ostalih područja (N=32). Ispitanici su regrutirani putem Facebook grupa studenata na studijima Sveučilišta u Zagrebu (Filozofski fakultet, Fakultet elektrotehnike i računarstva, Fakultet strojarstva i brodogradnje, Agronomski fakultet i Arhitektonski fakultet) te putem osobnih kontakata istraživača. Ispunjavanje upitnika bilo je u potpunosti anonimno i dobrovoljno. Upitnik se sastojao od 25 pitanja (21 zatvorenog i 4 otvorenog tipa), a procijenjeno vrijeme ispunjavanja bilo je 20 minuta. Pitanja su raspoređena u nekoliko tematskih cjelina: sociodemografski podaci, procjena kvalitete života i važnosti tipova javnih prostora, korištenje javnih prostora, procjenjivanje javnih prostora prema kriterijima Gehl Instituta i važnost javnih prostora tijekom pandemije, a sve na razini grada i na razini gradske četvrti stanovanja. Upitnik je kreiran u svrhu provedbe ovog istraživanja od strane istraživačkog tima, a osim toga u upitniku su korišteni kriteriji Gehl Instituta za procjenjivanje kvalitete javnih prostora (Gehl Institut, 2016:26) i jedno pitanje vezano uz procjenjivanje važnosti pojedinih kriterija Gehl Instituta koje je uz suglasnost autorice preuzeto iz anketnog upitnika Barišić (2019) kako bi se usporedili rezultati prije i tijekom pandemije.

Podaci dobiveni anketnim istraživanjem preuzeti su s platforme *Google Forms* u obliku tablice. Na dobivenim podacima napravljena je deskriptivna analiza u programu *MS Excel* (složenija statistička obrada dobivenih rezultata nije provedena zbog eksplorativnog nacrta istraživanja i nereprezentativnog uzorka). Rezultati deskriptivne obrade prikazani su u obliku grafikona s postocima i frekvencijama. Na podacima prikupljenima

za četiri pitanja otvorenog tipa provedena je tematska analiza, a podaci su induktivno analizirani i kodirani ručno u programu *MS Word* (Tablica 1). Nakon početne familijarizacije s podacima oblikovani su inicijalni kodovi te su iz inicijalnih kodova oblikovane teme. Nakon provjera podudarnosti tema s kodovima teme su razgraničene te su za svaku temu izdvojeni odgovori koji je najbolje opisuju (Braun i Clarke, 2012).

Tablica 1. *Frekvencije, kodovi i teme iz pitanja otvorenog tipa*

Pitanje	Broj prikupljenih odgovora	Kodovi	Teme
<i>Opišite ukratko kada i zašto koristite taj javni prostor? (učestalost korištenja, aktivnosti, doba dana / noći u gradskoj četvrti)</i>	115	<ul style="list-style-type: none"> • opuštanje • druženje • sport / rekreacija 	Raznoversne aktivnosti u javnim prostorima u gradskoj četvrti
<i>Je li i kako je iskustvo pandemije utjecalo na promjenu Vašeg stava o važnosti urbanih javnih prostora, njihove kvalitete i Vaših navika korištenja javnih prostora? Opišite svoje iskustvo.</i>	85	<ul style="list-style-type: none"> • provođenje više vremena na javnim prostorima tijekom pandemije • doprinos javnih prostora mentalnom zdravlju • potreba za fizičkim distanciranjem • nedostatan broj adekvatno uređenih zelenih javnih površina 	Povećana važnost i značaj javnih prostora u svakodnevnom životu tijekom pandemije
			Veća potreba za kvalitetno uređenim zelenim javnim površinama
<i>Je li i kako je iskustvo potresa utjecalo na promjenu Vašeg stava o važnosti urbanih javnih prostora, njihove kvalitete i Vaših navika korištenja javnih prostora? Opišite svoje iskustvo.</i>	66	<ul style="list-style-type: none"> • potreba za kontinuiranim održavanjem javnih prostora • izbjegavanje boravka na javnim prostorima u centru grada zbog oštećenih zgrada i straha • javni prostori kao mjesta zaštite i sigurnosti tijekom potresa 	Važnost ulaganja u javne prostore
<i>Postoji li još nešto što biste željeli dodati vezano uz temu ankete, a smatrate da nije bilo pokriveno pitanjima?</i>	10	<ul style="list-style-type: none"> • manjak uređenih zelenih površina na razini gradske četvrti • problem povezanosti centra s ostatkom grada 	Nedostatak uređenih javnih prostora na malom mjerilu
			Nejednakost u pristupu javnim prostorima na velikom mjerilu

Ograničenja istraživanja odnose se na činjenicu da je regrutacija ispitanika mogla biti otežana upravo uslijed povećanja korištenja online komunikacije (Vanderstoep i Johnson, 2009) u vrijeme pandemije te na posljedično mali odaziv ispitanika na anketno istraživanje. Druga ograničenja odnose se na utjecaj potresa te njegove posljedice u gradskom okruženju na rezultate istraživanja, posebno kada se ispituju navike u posjećivanju prostora u središtu grada i podijeljenosti u stavovima ispitanika o njegovu utjecaju.

6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

6.1. Uvid u javno dostupne podatke o gradu Zagrebu

Iz postojeće dokumentacije o Gradu Zagrebu (Grad Zagreb, 2016; Grad Zagreb, 2019) s naglaskom na javne zelene prostore može se vidjeti kako na prvi pogled Zagreb ima dovoljno zelenila, no riječ je o administrativnoj podjeli, pri čemu su naselju Zagreb pridodane i prigradske četvrti Sesvete i Brezovica, koje su drugačije društveno-prostorne morfologije. Tako gledajući na velikom mjerilu grad Zagreb ima dovoljno zelenih površina (preko 50% ukupne namjene površine), ali one su smještene većinom uz rubne dijelove grada koje čine šume, poljoprivredna zemljišta te neuređeni dijelovi. Dakle od tog broja samo mali dio, točnije 5,8% ukupne namjene površine čine javne zelene površine, a u namjeni površina prevladavaju stambena i mješovita namjena te u nekim gradskim četvrtima i infrastruktura, tj. promet. Opisano stanje očigledno je i na razini gradskih četvrti, gdje javne zelene površine u gradskim četvrtima čine vrlo mali udio u ukupnoj površini po namjeni, dok prevladavaju šume, poljoprivredna zemljišta, neuređeni dijelovi te stambena i mješovita namjena (Grad Zagreb, 2019:5). U prilog tome govori istraživanje Kalasek i Schneider (2021) *Gradska zelena infrastruktura u Zagrebu-model dostupnosti* koje potvrđuje nedostatak javnih zelenih površina na razini grada Zagreba s obzirom na njegov broj stanovnika. Iako je utvrđeno kako su za više od polovice stanovnika javne zelene površine dostupne na maloj udaljenosti (5 minuta hoda), postoji nejednakost u njihovoj površini i raspoređenosti na gradskom prostoru (Kalasek i Schneider, 2021). S obzirom na važnost javnih prostora za kvalitetu života stanovnika gradova potrebno je uzeti u obzir i različite okolišne čimbenike koji utječu na boravak u njima. U Zagrebu postoje problemi vezani uz buku i čistoću zraka koji svojim direktnim utjecajem na zdravlje stanovništva utječu na ukupnu kvalitetu života u gradu. Buka može utjecati na kraće zadržavanje i osjećaj neugode boravka u prostoru. Strateška karta buke prikazuje na razini cijelog Zagreba visoku razinu buke, pogotovo uz glavne prometnice (GeoPortal ZG, 2021). Čistoća zraka iznimno je bitna zbog zdravlja i mogućnosti zadovoljstva boravljenja na otvorenim prostorima prilikom svakodnevnih nužnih i slobodnih aktivnosti. Eko karta Zagreba pokazuje kako kvaliteta zraka mjerena tijekom dana doseže *lošu* kvalitetu, posebice u centru grada, do *umjerenu* kvalitetu na većini mjerenih područja u Zagrebu, s iznimkom veće kvalitete u sjevernom dijelu Zagreba, a tek tijekom noći njene vrijednosti se stabiliziraju i postiže *umjerenu* do *prihvatljivu* kvalitetu na većini mjernih područja (NZJZ Dr. Andrija Štampar, 2021).

6.2. Rezultati anketnog istraživanja

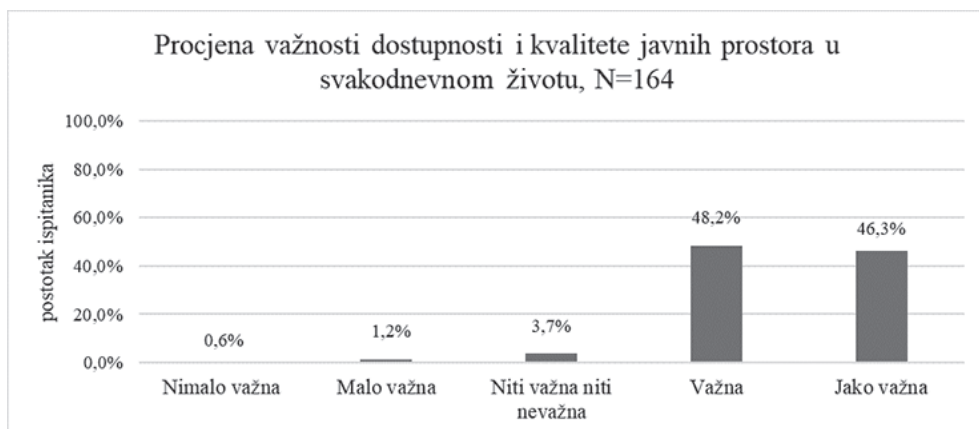
6.2.1. Javni prostori i kvaliteta života u gradu Zagrebu

Na temelju prvog seta pitanja dobio se uvid u stavove ispitanika o kvaliteti života te dostupnosti i kvaliteti javnih prostora u gradu Zagrebu. Od ispitanika se tražilo da generalno procijene kvalitetu života u Zagrebu. Kvalitetu života u gradu Zagrebu većina ispitanika smatra dobrom ili vrlo dobrom, dok vrlo mali dio ispitanika smatra kako je ona loša, dovoljna ili odlična (Slika 3).

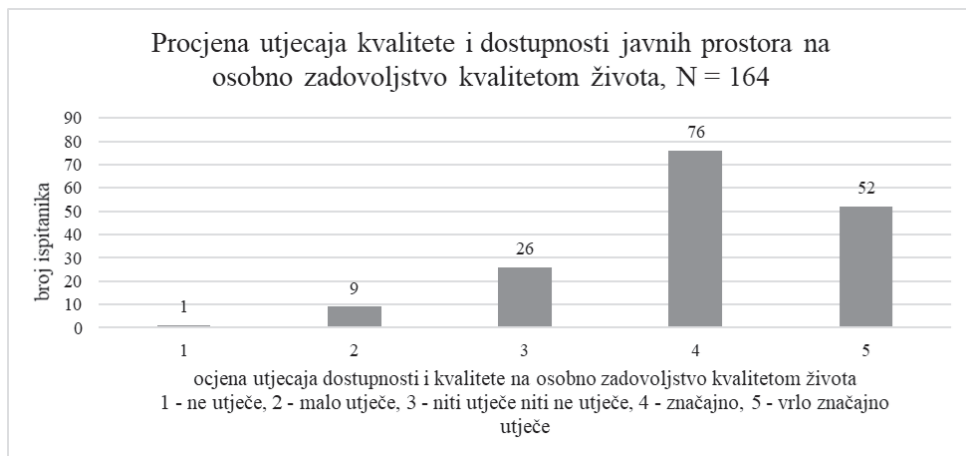
Slika 3. Generalna procjena kvalitete života u gradu Zagrebu

Prilikom procjenjivanja važnosti o dostupnosti i kvalitete javnih prostora u svakodnevnom životu, većina ispitanika, njih 155 od 164 je dostupnost i kvalitetu javnih prostora u svakodnevnom životu procijenilo važnom ili jako važnom (Slika 4).

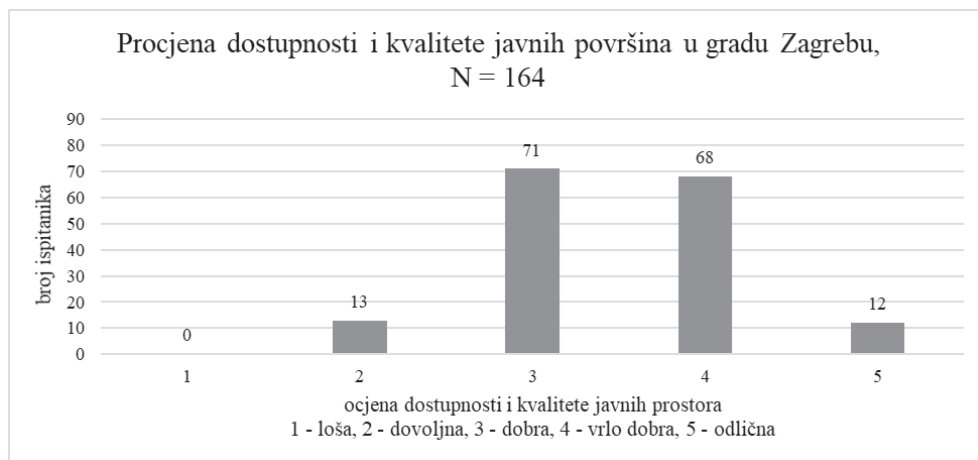
Slika 4. Procjena važnosti dostupnosti i kvalitete javnih prostora u svakodnevnom životu ispitanika

Većina ispitanika, njih 128, smatra kako kvaliteta i dostupnost javnih prostora značajno i vrlo značajno utječe na njihovo zadovoljstvo kvalitetom života u gradu Zagrebu (Slika 5).

Slika 5. Procjena utjecaja kvalitete i dostupnosti javnih prostora na osobno zadovoljstvo kvalitetom života

Na kraju ovog seta pitanja, od ispitanika se tražilo da procijene dostupnost i kvalitetu javnih površina u gradu Zagrebu. Većina ispitanika, njih 139, dostupnost i kvalitetu javnih površina u gradu Zagrebu ocjenjuje kao dobru ili vrlo dobru (Slika 6).

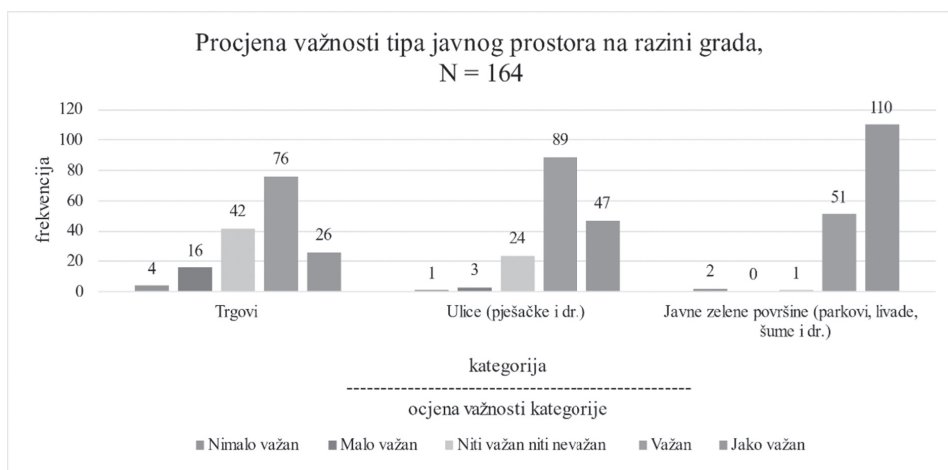

Slika 6. Procjena dostupnosti i kvalitete javnih površina u gradu Zagrebu

Na temelju rezultata istraživanja može se reći kako javni prostori čine bitan dio u svakodnevnom životu ispitanika. Također, kvaliteta i dostupnost javnih prostora čine važne komponente zadovoljstva ispitanika kvalitetom života u gradu Zagrebu.

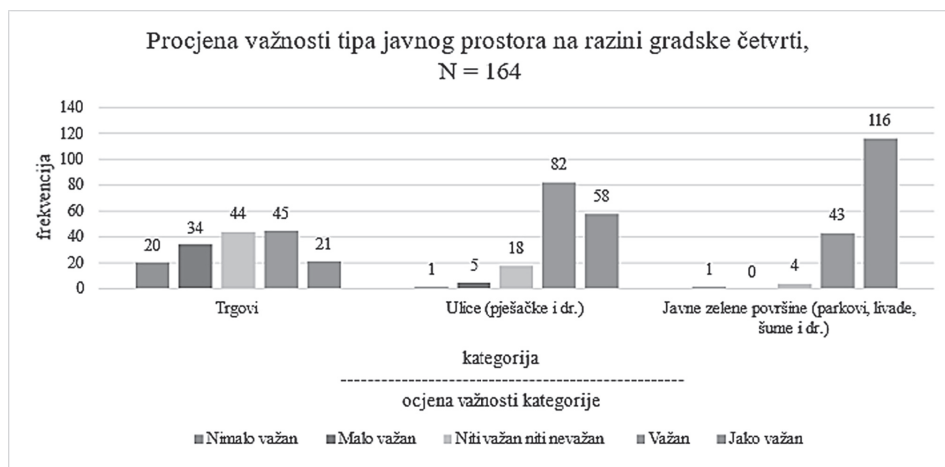
6.2.2. Važnost određenog tipa javnog prostora na razini grada i na razini gradske četvrti

Sljedeća pitanja odnosila su se na procjenjivanje važnosti određenog tipa javnog prostora – trgova, ulica i javnih zelenih površina na razini grada i na razini gradske četvrti. Prema dobivenim odgovorima može se vidjeti kako su na razini grada javne zelene površine od svih tipova javnih prostora najbitnije za ispitanike, njih 161 ih procjenjuje kao važne i veoma važne, dok ih po manjoj važnosti slijede ulice i trgovi (Slika 7).

Slika 7. Procjena važnosti pojedinog tipa javnog prostora na razini grada

Procjene važnosti tipa javnog prostora u gradskoj četvrti ispitanika slične su kao i one na razini grada. Većina ispitanika, njih 159, smatra javne zelene površine važnima i veoma važnima. Nakon njih prema važnosti slijede ulice pa trgovi, s jedinom razlikom kod trgova gdje na razini gradske četvrti ispitanici važnost trgova ocjenjuju manje važnom u odnosu na trgove na razini grada (Slika 8).

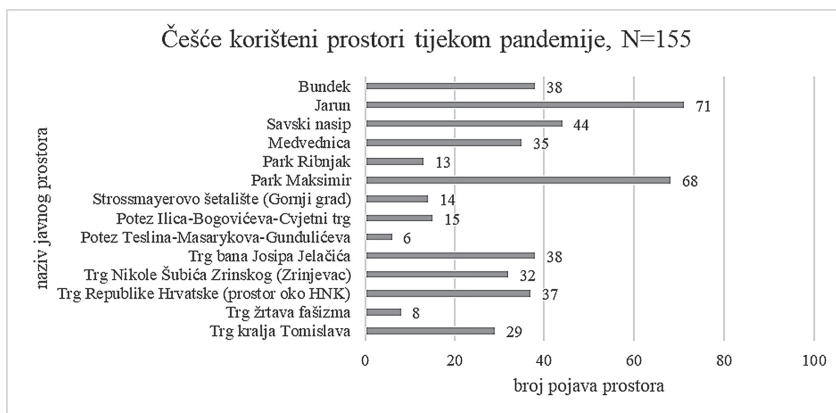
Slika 8. Procjena važnosti pojedinog tipa javnog prostora na razini gradske četvrti

Na temelju rezultata može se zaključiti kako su ispitanicima na razini grada i na razini gradske četvrti najvažnije javne zelene površine kao što su parkovi, livade i šume, nakon čega slijede ulice kao srednje važne te trgovi kao najmanje važni tipovi javnog prostora.

6.2.3. Učestalost korištenja javnih prostora i aktivnosti

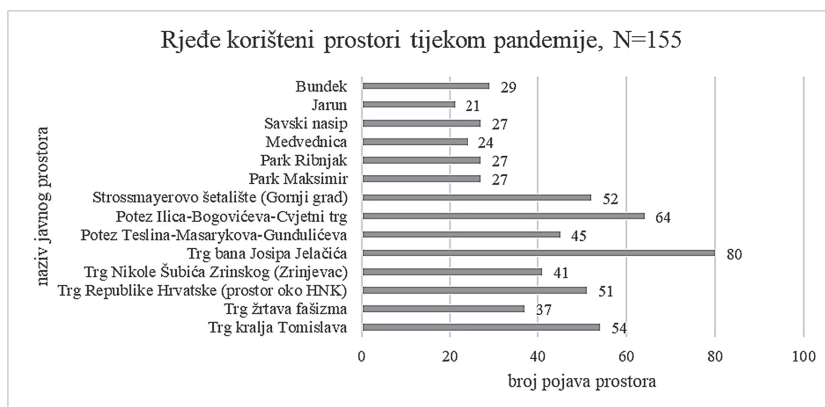
6.2.3.1. Razina grada

Ispitanici su bili upitani o javnim prostorima na razini grada koje su tijekom pandemije posjećivali češće (Slika 9) ili rjeđe (Slika 10), a od ponuđenih mogli su odabrati tri prostora. Češće korišteni javni prostori tijekom pandemije su Jarun, Park Maksimir i Savski nasip koji su većinom pokriveni zelenilom.

Slika 9. Češće korišteni javni prostori tijekom pandemije

Rjeđe korišteni javni prostori tijekom pandemije COVID-19 su Trg bana Josipa Jelačića i potez Ilica-Bogovićeveva-Cvjetni trg, dok se kao odgovor na ovo pitanje najmanje pojavljuju prostori koji su većinom svoje površine pokriveni zelenilom: Bundek, Jarun, Savski nasip, Medvednica, Park Ribnjak i Park Maksimir.

Slika 10. Rjeđe korišteni javni prostori tijekom pandemije

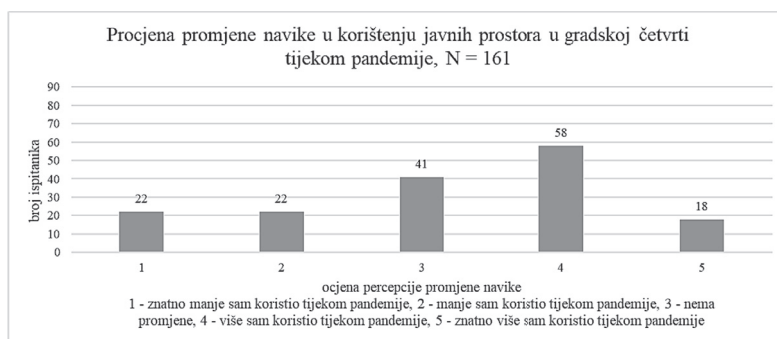
Na temelju rezultata može se zaključiti kako su češće korišteni javni prostori tijekom pandemije javne zelene površine – Park Maksimir, Jarun, Bundek, Savski nasip i Medvednica, dok su rjeđe korišteni prostori bili trgovi – Trg bana Josipa Jelačića, Trg kralja Tomislava i ulice (potez Ilica-Bogovićeve-Cvjetni trg). U sklopu ovog seta pitanja, ispitanici su dodatno upitani kojom su se aktivnošću najviše bavili na navedenim javnim prostorima tijekom pandemije, pri čemu su za svaki prostor mogli odabrati po jednu aktivnost. Istraživani javni prostori na razini grada najviše su korišteni za druženje, a najmanje za sudjelovanje u organiziranim događajima ili manifestacijama. Javni prostori također su se koristili za sport i rekreaciju, u čemu se ističe korištenje javnih zelenih površina kao što su Savski nasip, Medvednica, Jarun i Park Maksimir (Slika 11).

	Trg kralja Tomislava	Trg žrtava faukma	Trg Republike Hrvatske (prostor oko HNK)	Trg Nikole Šubića Zrinskog (Zrinjevac)	Trg bana Josipa Jelačića	Potez Teslina Masarykova Gundulićeva	Potez Ilica-Bogovićeve-Cvjetni trg	Strossmayerovo šetalište (Gornji grad)	Park Maksimir	Park Ribnjak	Medvednica	Savski nasip	Jarun	Bundek
Rekreacija ili sport	6	4	9	12	7	8	10	12	39	9	49	49	46	16
Druženje	82	50	78	87	112	62	83	61	52	40	21	22	56	48
Sudjelovanje u organiziranim događajima ili manifestacijama	5	6	5	2	6	5	5	3	3	2	1	1	2	1
Odmor	20	12	14	22	14	14	9	19	13	10	6	11	8	13
Setnja kućnog ljubimca	6	0	2	0	1	4	2	0	9	1	3	5	3	4
Nisam posjećivao taj prostor	42	85	55	39	24	65	53	67	46	97	80	73	49	80
Ne znam koji je to prostor	3	7	1	2	0	6	2	2	2	5	4	3	0	2

Slika 11. Frekvencija aktivnosti po prostoru u gradu Zagrebu (svijetle nijanse – niža frekvencija, tamne nijanse – viša frekvencija)

6.2.3.2. Razina gradske četvrti

Kao i na razini grada, pitanja na razini gradske četvrti su bila usmjerena na navike i aktivnosti ispitanika uz javne prostore. Od tri tipa javnih prostora u gradskoj četvrti najviše ispitanika, njih 63, koristi javne zelene površine – parkove; njih 40 najviše koristi trg ili pješачku ulicu dok 22 ispitanika najviše koriste javne zelene površine – livade.

Slika 12. Procjena promjene navika ispitanika u korištenju javnih prostora u gradskoj četvrti tijekom pandemije

Ostali ispitanici koriste prostore koji ne pripadaju trima tipovima. Ispitanici su također upitani jesu li tijekom pandemije promijenili navike u korištenju javnih prostora u svojoj gradskoj četvrti pri čemu je 76 ispitanika izjavilo da su koristili javne prostore u svom kvartu više ili znatno više tijekom pandemije COVID-19 (Slika 12).

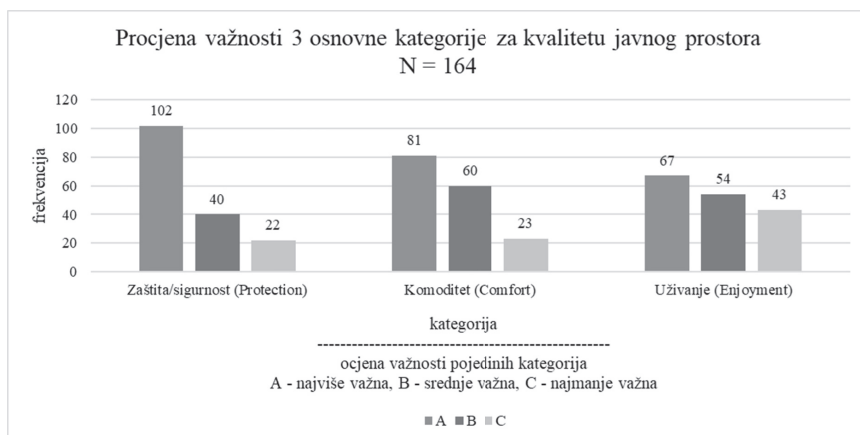
Dodatno, ispitanici (N=149) su za prostor u gradskoj četvrti za koji su ranije odgovorili da ga najviše koriste opisivali svoje navike navođenjem učestalosti korištenja, aktivnosti te doba dana u kojem ga koriste. Na temelju rezultata vidljivo je kako postoji raznovrsnost u aktivnostima na javnim prostorima (Tablica 2) pri čemu se javni prostori najčešće koriste za odmor (86 odgovora), druženje (33 odgovora) i rekreaciju (30 odgovora).

Tablica 2. Tema i odabrani odgovori za aktivnosti u gradskoj četvrti

Raznovrsnost aktivnosti u javnim prostorima u gradskoj četvrti	<i>Svakodnevno, najčešće predvečer u relaksaciji od tegoba dana.</i>
	<i>Druženje; bilo koje doba dana, ovisno o vremenu i obavezama na fakultetu.</i>
	<i>Šuma za šetnje i vožnju bicikla, najčešće tijekom poslijepodneva, za vrijeme korone gotovo svaki dan.</i>

6.2.4. Procjenjivanje javnih prostora u gradu Zagrebu prema kriterijima Gehl Instituta za procjenjivanje kvalitete javnih prostora

Sljedeći segment upitnika sastojao se od primjene kriterija Gehl Instituta za procjenu kvalitete javnih prostora. Ispitanici su procjenjivali važnost pojedine kategorije pri čemu je 12 kriterija grupirano u 3 kategorije: zaštita, komoditet i uživanje, pri čemu: A označava kategoriju koja je najviše važna, B označava kategoriju koja je srednje važna, a C označava kategoriju koja je najmanje važna. Iz odgovora slijedi kako je ispitanicima najvažnija kategorija zaštita, nakon koje je komoditet, dok je uživanje najmanje važna kategorija (Slika 13).

Slika 13. Procjena važnosti 3 osnovne kategorije kriterija javnog prostora Gehl Instituta

Zatim su procjenjivali koje od kategorija i njihovih pripadajućih kriterija vrijede za ponuđene javne prostore u gradu Zagrebu. Ponovno su korištene kategorije komoditet i uživanje (estetska dimenzija i dr.) te kategorija zaštita u kojoj su se procjenjivala tri kriterija – zaštita od prometa i nezgoda, zaštita od kriminala i nasilja te zaštita od neugodnih vanjskih utjecaja, pri čemu su za isti prostor mogli odabrati više kategorija i kriterija ili odgovor *Ništa od navedenog*, ukoliko smatraju kako ni jedna kategorija niti kriterij ne vrijede za navedeni prostor. Rezultati su prikazani na Slici 14.

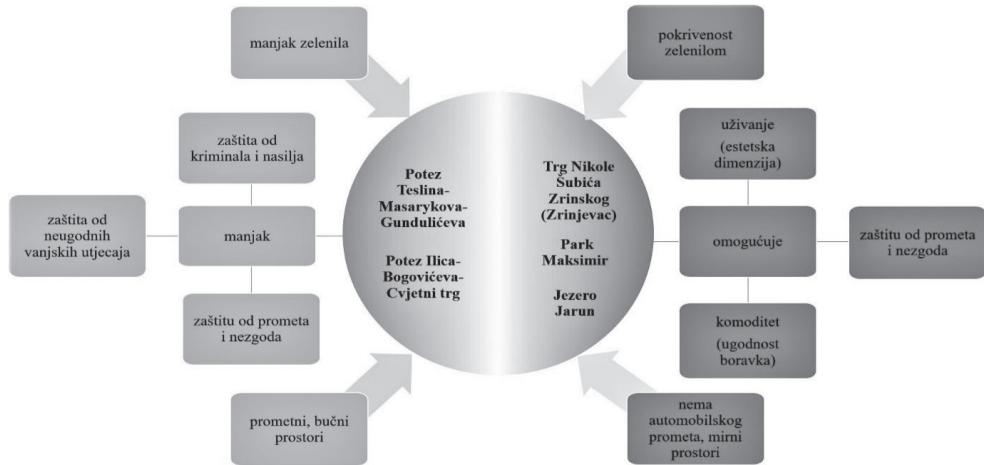
	Trg kralja Tomislava	Trg žrtava fašizma	Trg Republike Hrvatske (prostor oko HNK)	Trg Nikole Šubića Zrinskog (Zrinjevac)	Trg bana Josipa Jelačića	Potez Teslina-Masarykova-Gundulićeva	Potez Ilica-Bogovićeva-Cvjetni trg	Strossmayerovo šetalište (Gornji grad)	Park Maksimir	Park Ribnjak	Medvednica	Savski nasip	Jarun	Bundek
Zaštita od prometa i nezgoda	66	34	46	75	57	21	47	71	96	72	72	66	73	79
Zaštita od kriminala i nasilja	31	22	34	39	37	23	26	27	24	16	31	19	26	27
Zaštita od neugodnih vanjskih utjecaja	8	20	21	26	11	15	18	25	38	26	33	20	32	26
Komoditet (ugodnost boravka)	77	40	64	108	47	37	48	85	117	93	94	71	104	105
Uživanje (estetska dimenzija i dr.)	123	83	120	129	90	60	80	118	127	101	112	72	109	111
Ništa od navedenog	14	49	18	12	30	70	48	15	5	18	12	32	11	14

Slika 14. Frekvencija određene kategorije i kriterija procjenjivanja kvalitete javnog prostora Gehl Instituta za javne prostore u gradu Zagrebu (svijetle nijanse – niža frekvencija, tamne nijanse – viša frekvencija)

Prilikom procjenjivanja kvalitete javnih prostora kriterijima Gehl Instituta najzastupljenija je kategorija uživanje, zatim slijedi kategorija komoditet te kategorija zaštita podijeljena u tri kriterija, od čega su u vrlo maloj mjeri zastupljene zaštita od kriminala i nasilja te zaštita od neugodnih vanjskih utjecaja. Ako se sagleda zastupljenost pojedinih kategorija i kriterija po svakom zasebnom prostoru, proizlazi da javne zelene površine u užem centru grada – Park Maksimir, Trg Nikole Šubića Zrinskog, Trg kralja Tomislava, Park Ribnjak, pješački potez – Strossmayerovo šetalište i javne zelene površine u širem gradskom području – Jarun, Bundek i Medvednica, prema procjeni ispitanika imaju najveću zastupljenost proučavanih kategorija i kriterija. Shodno tomu, najmanju zastupljenost proučavanih kategorija i kriterija imaju ulice i pješačke ulice te trgovine – potez Teslina-Masarykova-Gundulićeva, potez Ilica-Bogovićeva-Cvjetni trg, Trg žrtava fašizma, Trg bana Josipa Jelačića te javna zelena površina – Savski nasip. Treba istaknuti kako su kriteriji zaštita od kriminala i nasilja te zaštita od neugodnih vanjskih utjecaja vrlo slabo zastupljeni kod svih proučavanih javnih prostora. Također, dio ispitanika smatra kako se niti jedna navedena kategorija i kriterij ne odnose na potez Teslina-Masarykova-Gundulićeva, Trg žrtava fašizma⁴ i potez Ilica-Bogovićeva-Cvjetni trg. Prema

⁴ Treba uzeti u obzir preuređenje prostora oko Meštrovićevog paviljona na Trgu žrtava fašizma krajem 2018. prilikom čega su bila porušena stabla i sve nisko raslinje te su površine prekrivene zelenom travom. Takvo novo uređenje moglo je utjecati na mišljenja ispitanika. Izvor: Grad Zagreb – službene stranice, 2020.

procjeni ispitanika i kriterijima Gehl Instituta u gradu Zagrebu ističe se nekoliko nekvalitetnih i kvalitetnih javnih prostora (Slika 15).

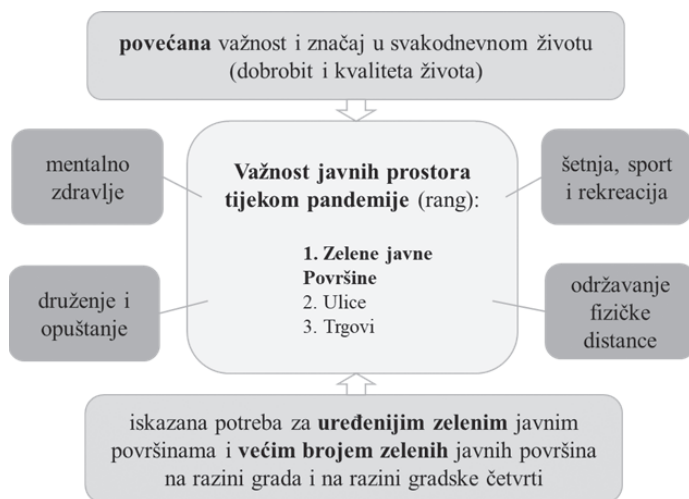

Slika 15. Procjena ispitanika (prema kriterijima Gehl Instituta) nekvalitetnih i kvalitetnih javnih prostora u Zagrebu

6.2.5. Važnost javnih prostora tijekom pandemije COVID-19

Kako bi se istražila važnost javnih prostora tijekom pandemije COVID-19 od ispitanika se tražilo da opišu je li i kako je iskustvo pandemije utjecalo na promjenu njihovog stava o važnosti urbanih javnih prostora, njihove kvalitete i navike u korištenju javnih prostora. Kao općeniti osvrt na javne prostore u gradu Zagrebu tijekom pandemije COVID-19 navodi se češće posjećivanje javnih prostora zbog nedostupnosti drugih prostora na kojima su se ispitanici družili prije pandemije, kao što su ugostiteljski objekti koji su jedno vrijeme bili zatvoreni. Javni prostori su ispitanicima bili bitni zbog fizičke aktivnosti, održavanja mentalnog zdravlja te kao sigurna mjesta za druženje zbog mogućnosti održavanja fizičke distance. Upravo iz tog razloga, ispitanici su uz primjećivanje nedostataka kvalitetnih javnih prostora ukazali na veću potrebu za kvalitetno uređenim zelenim javnim površinama. Od svih tipova javnih prostora naglašavaju javne zelene površine kao najvažnije za njihovu osobnu kvalitetu života i dobrobit, što se može pripisati iskustvu pandemije i to u različitim vidovima – od potrebe za odmakom od rada ili studiranja od kuće, potrebe za rekreacijom, do potrebe za druženjem i smanjivanjem samoće, anksioznosti i sl. Sažeti prikaz važnosti javnih prostora tijekom pandemije prikazuje Slika 16.

S obzirom na potres koji je u vrijeme pandemije COVID-19 pogodio Zagreb, bilo je bitno istražiti moguće implikacije ove nepogode na posjećivanje i stavove ispitanika o javnim prostorima u centru grada. Shodno tome ispitanici su bili upitani o utjecaju iskustva potresa na njihove stavove o važnosti i kvaliteti javnih prostora te navikama u njihovom korištenju. Odgovori ispitanika ravnomjerno su podijeljeni između potvrđivanja i negiranja utjecaja potresa na korištenje javnih prostora, ali vidljiv je njegov utjecaj na poimanje važnosti ulaganja u javne prostore.

Slika 16. Važnost javnih prostora tijekom pandemije COVID-19

Na kraju anketnog upitnika ispitanicima je bila ponuđena mogućnost ostavljanja dodatnih komentara pri čemu su naveli još nekoliko aspekata vezanih uz javne prostore: problem dostupnosti javnih prostora ranjivim skupinama kao što su starije osobe, manjak uređenih zelenih površina na razini gradskih četvrti te nejednakost u mobilnosti zbog neodgovarajuće infrastrukture i loše prometne povezanosti između različitih gradskih četvrti, što je utjecalo na smanjeno posjećivanje udaljenijih prostora grada. Teme i odabrani odgovori koji najbolje opisuju svaku od njih prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3. Teme i odabrani odgovori o iskustvima ispitanika o javnim prostorima tijekom pandemije i potresa

Povećana važnost i značaj javnih prostora u svakodnevnom životu	<i>Budući da sam prije uglavnom išla u kafiće i sl. dosta me promijenila ova pandemija. Više boravim na otvorenom, počela sam planinariti, znatno manje trošim budući da je kava iz automata jeftinija od one iz kafića. Promijenio mi se „mindset“ i način na koji se družim s prijateljima i kako provodim svoje vrijeme van kuće. Više sam počela cijeniti javne površine parkove, trgovu i sl. dok prije nisam baš obraćala na to pažnju.</i>
Veća potreba za kvalitetno uređenim zelenim javnim površinama	<i>Prije zatvaranja sam podcjenjivala važnost takvih prostora. Sad kad moram pomno birati sigurne lokacije na kojima ću moći adekvatno održati distancu od drugih ljudi shvaćam koliko je to važno. Također shvaćam koliko javni prostori pridonose mentalnom zdravlju pojedinaca.</i> <i>Potreba za fizičkim distanciranjem nas je natjerala da se družimo vani. Također, cjelodnevno sjedenje online je postalo nesnošljivo pa sam počeo više cijeniti neke javne prostore (Savski nasip npr.).</i>

<p>Povećana važnost i značaj javnih prostora u svakodnevnom životu Tijekom pandemije</p>	<p><i>Pandemija je samo potvrdila ono što sam već znala – koliko su javni prostori važni. Osobno sam ih više koristila u doba pandemije, iako sam neke izbjegavala zbog prevelikog broja ljudi (Medvednica, Jarun, Bundek). Smatram da su i ostali uvidjeli važnost javnih prostora, kao i problem njihove kvalitete u Zagrebu (nedostatak javnih prostora u pojedinim kvartovima, nedostatak dječjih parkova / psećih parkova / urbanih vrtova, neodržavanje, pretvaranje tih površina u parking ili građevinsko zemljište).</i></p>
<p>Važnost ulaganja u javne prostore</p>	<p><i>Budući da nisam iz Zagreba i ne dolazim iz urbanog prostora, uvidio sam kako Zagrebu nedostaje više javnih zelenih površina koje bi bile onda i adekvatno uređene. Zbog manjka adekvatnog prostora za mir i opuštanje primoran sam potražiti neko rješenje izvan Zagreba.</i></p> <p><i>Nije utjecalo previše, tu i tamo u šetnji centrom grada mi dođe misao koliko je sigurno ovuda šetati.</i></p> <p><i>Jako je utjecalo. Više ne uživam i ne osjećam se sigurno u javnim prostorima i svakodnevnim šetnjama ulicama u Donjem gradu, odnosno u svom kvartu.</i></p> <p><i>Javni prostor svakako je mjesto sigurnosti u trenucima kad smo pogođeni potresom. Tamo se sklanjamo radi vlastite sigurnosti, kako nas ne bi ozlijedile stvari koje padaju s visine, ali i raznih urušavanja. Zato sam zaključio kako su te površine doista važne i prijeko potrebne svim građanima.</i></p> <p><i>Počela sam više razmišljati o važnosti poboljšavanja kvalitete javnog prostora u Zagrebu. Aktivno sam izbjegavala/izbjegavam predugo zadržavanje u centru zbog straha od urušavanja i sl.</i></p>
<p>Nedostatak uređenih javnih prostora na malom mjerilu</p>	<p><i>Kad se gleda veliko mjerilo smatram da grad Zagreb zadovoljava količinom velikih parkova, zelenila i slično, ali kad se gleda malo mjerilo tj. kvartovi, smatram da nedostaje malih zelenih površina i parkova za pse i slično. Sve je veća izgradnja na štetu javnih (pogotovo zelenih) prostora.</i></p>
<p>Nejednakost u pristupu javnim prostorima na velikom mjerilu</p>	<p><i>Smatram da je veliki problem povezanost javnih prostora (primjerice, do Jaruna se iz rijetkog kojeg kvarta može doći biciklom ili rolama, a namijenjen je za bicikliranje i rolanje).</i></p> <p><i>Budući da sam iz Sesveta, apsolutno najveći problem predstavlja užasno loša prometna povezanost s ostatkom grada. Da je povezanost bolja, puno bih više koristio navedene prostore.</i></p>

7. RASPRAVA I ZAKLJUČCI

Uvid u javno dostupne podatke o Gradu Zagrebu ukazuje kako na razini grada i na razini gradskih četvrti postoji mali broj javnih zelenih površina u odnosu na druge namjene površina – stambenu, mješovitu, poljoprivrednu i dr. te da su okolišni čimbenici – buka i zrak na nezadovoljavajućoj razini, što može utjecati na kvalitetu boravka na javnim prostorima. Rezultati anketnog istraživanja pokazuju kako dostupnost i kvaliteta javnih prostora

pozitivno utječu na sveukupnu kvalitetu života studentske populacije u gradu Zagrebu. Za vrijeme pandemije studentska populacija na razini grada i na razini gradske četvrti najčešće je koristila javne zelene površine (parkovi, šume, livade) za odmor, druženje, sport i rekreaciju, a dio ispitanika češće je koristio javne prostore u svojoj gradskoj četvrti. Na razini grada kao češće korištene izdvajaju se velike javne zelene površine – Jarun i Park Maksimir, u manjoj mjeri i Savski nasip, a rjeđe su tijekom pandemije posjećivani prostori iz užeg središta grada, posebice Trg bana Jelačića, potez Ilica-Bogovićeve-Cvjetni trg (Slika 17) i potez Teslina-Masarykova-Gundulićeve. Podaci dobiveni istraživanjem u skladu su s nalazima ranije provedenih istraživanja navedenih prostora u Zagrebu, još od kraja 1970-ih godina (Lay i Čaldarović, 1979), te se može utvrditi kontinuitet potrebe i važnosti zelenih površina za različite vrste aktivnosti te za odmor korisnika i stanovnika.

Također, rezultati istraživanja pokazuju kako su prema kriterijima Gehl Instituta za procjenjivanje kvalitete javnog prostora kvalitetni javni prostori upravo javne zelene površine ili one koje su svojim većim dijelom prekrivene zelenilom – Park Maksimir, Trg kralja Tomislava, Trg Nikole Šubića Zrinskog (Slika 18), Park Ribnjak, Strossmayerovo šetalište, Jarun, Bundek i Medvednica, dok su nekvalitetni javni prostori prema kriterijima Gehl Instituta za procjenjivanje kvalitete javnih prostora oni s vrlo malo ili nimalo zelenila, bučni i omeđeni prometnicama – potez Teslina-Masarykova-Gundulićeve, potez Ilica-Bogovićeve-Cvjetni trg, Trg žrtava fašizma, Trg bana Josipa Jelačića (Slika 19) i Savski nasip.

Slika 17. *Ulica Mirka Bogovića, 12. siječnja 2021., snimili autori*

Slika 18. *Trg Nikole Šubića Zrinskog (Zrinjevac), 24. svibnja 2021., snimili autori*

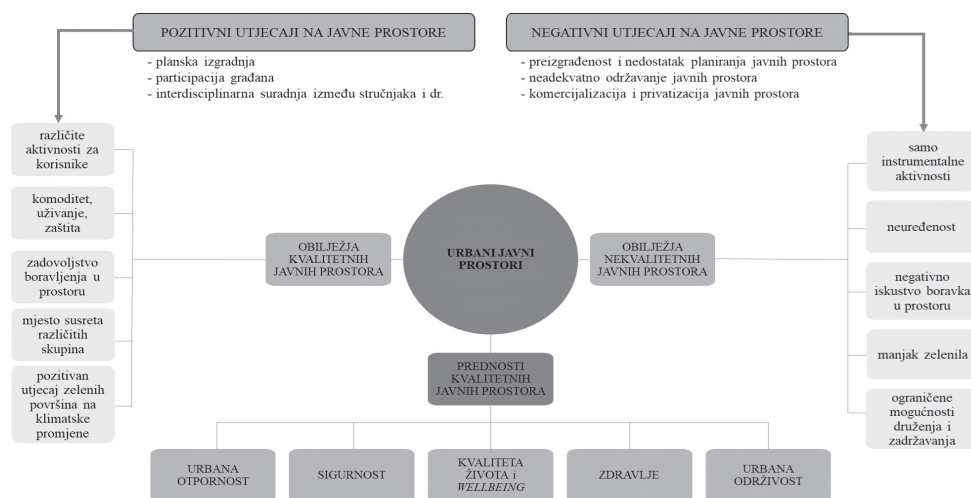
Slika 19. *Trg bana Josipa Jelačića, 24. svibnja 2021., snimili autori*

Međutim, treba naglasiti kako je kategorija zaštita i njena dva od tri kriterija: zaštita od kriminala i nasilja; zaštita od neugodnih vanjskih utjecaja, najmanje zastupljena na svim proučavanim prostorima u gradu Zagrebu, dok je kategorija uživanje najzastupljenija. Ovo je bitno, budući da se na generalnoj razini utvrdilo kako je ispitanicima najvažnija kategorija za ukupnu kvalitetu javnog prostora upravo zaštita, srednje važna komoditet, a najmanje važna uživanje. Poredak važnosti kategorija kod ispitanika sukladno je s istraživanjem Barišić (2019), uz bitnu razliku vrednovanja kategorije uživanje za koju se bilježi povećanje u važnosti kao prve kategorije tijekom pandemije (Tablica 4).

Tablica 4. Usporedba rezultata istraživanja 2019. i 2020. – procjena važnosti 3 osnovne kategorije Gehl Instituta za kvalitetu javnog prostora

Studenti/ice Arhitektonskog i Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; N=133 (Barišić, 2019)			
	Kategorija koju sudionici smatraju najvažnijom	Kategorija koju sudionici smatraju srednje važnom	Kategorija koju sudionici smatraju najmanje važnom
ZAŠTITA	67 (50,38%)	42 (31,58%)	12 (9,02%)
KOMODITET	45 (33,83%)	59 (44,36%)	17 (12,78%)
UŽIVANJE	9 (6,77%)	20 (15,04%)	92 (69,17)
Studenti/ice Sveučilišta u Zagrebu – društvenih, tehničkih i ostalih područja N=164 (2020)			
ZAŠTITA	102 (62,20%)	40 (24,39%)	22 (13,41%)
KOMODITET	81 (49,39%)	60 (36,56%)	23 (14,02%)
UŽIVANJE	67 (40,85%)	54 (32,92%)	43 (26,22%)

Na temelju provedene tematske analize odgovora na otvorena pitanja može se zaključiti kako je tijekom pandemije došlo do učestalijeg posjećivanja javnih prostora, promjena navika i stavova o javnim prostorima, pri čemu su na razini grada i na razini gradske četvrti javne zelene površine dobile dodatnu dimenziju svoje važnosti i uloge u urbanom životu. Zbog različitih donesenih mjera u svrhu sprječavanja širenja virusa javni prostori istaknuli su se kao sigurna mjesta za druženje, ostvarivanje socijalnog kontakta te mjesta za sport i rekreaciju kao prijeko potrebnih za održavanje mentalnog i fizičkog zdravlja, uz naglašavanje potrebe studentske populacije za većim brojem prvenstveno uređenih javnih zelenih površina.

Slika 20. Važnost javnog prostora za urbani razvoj

Takvi rezultati upućuju na prijeko potrebu za uređenjem postojećih te planiranjem novih kvalitetnih javnih prostora prilikom donošenja projekata, pri čemu se kao najvažnije

obilježje javnog prostora ističe zaštita od nepovoljnih klimatskih uvjeta ili prometa, nakon čega pažnju treba posvetiti mogućnostima uživanja u pozitivnom estetskom doživljaju.

Gradsku politiku treba usmjeriti prema stvaranju prostora koji je napravljen prema željama i potrebama građana jer on čini vitalan dio grada, omogućujući korisnicima široki spektar aktivnosti, a ne samo instrumentalnu funkciju prolaska do njihovog odredišta (Gehl, 2011). Poboljšanje prostora može se ostvariti i manjim intervencijama u pojedinim gradskim četvrtima, koje ne moraju biti skupe i tehnološki zahtjevne, a kojima se može postići veća kvaliteta prostora i zadovoljstvo stanovnika grada (Sim, 2019), poput uređenja zapuštenih površina te postavljanja osnovne urbane opreme (klupe, koševi za smeće, rasvjeta). Značaj kvalitetno izvedenih javnih prostora i njegove dobrobiti za život građana kao jednih od resursa za napredak i razvoj urbanog područja uz pozitivne i negativne utjecaje na javne prostore sažeti su na Slici 20.

Rezultate istraživanja zbog tipa i veličine uzorka nije moguće generalizirati na ostale skupine stanovništva grada Zagreba, međutim oni mogu ukazati i na probleme šire zajednice, primjerice starije dobne skupine kojoj je posebice važna dostupnost javnih površina u blizini stanovanja. Javni prostori s naglaskom na javne zelene površine bitna su dobra u razvoju zajednice te bitni čimbenici u postizanju odgovarajuće dobrobiti zajednice, koji utječu na zdravlje i zadovoljstvo ljudi te na smanjivanje protesta građana, nezadovoljstva i različitih oblika bunta na javnom prostoru. Upravo zbog toga treba usmjeriti politiku razvoja zajednice prema ispunjavanju potreba ljudi. Realizacija projekata od važnosti za javnost u urbanim sredinama zahtijeva pokrivanje širokog spektra potreba, pri čemu interdisciplinarnost postaje neizostavan uvjet u budućem urbanom planiranju, a u proces je bitno uključiti i građane kao krajnje korisnike prostora. Javni prostori ne smiju se projektirati radi prostora samih i njihove instrumentalne funkcije, već moraju služiti širokom spektru različitih potreba stanovnika kao mjesta pozitivnog moderiranja gradskog života. Istraživanje je ukazalo na primjenjivost kriterija Gehl Instituta koji pomažu u ostvarivanju dijaloga između struke i građana, kao jednog od instrumenata koji je građanima razumljiv, a znanstvenim disciplinama iskoristiv u urbanom planiranju. Ovim radom i stavljanjem studentske populacije u fokus željelo se potaknuti promišljanje o važnosti javnih prostora za njihov svakodnevni život i dobrobit života u urbanom prostoru grada Zagreba. Uvid u mišljenja studentske populacije grada, kao populacije koja će u budućnosti nastaviti korištenje javnih prostora, vrlo je bitan, kao i poticanje zainteresiranosti, participacije i promišljanja o tematici javnih prostora, s obzirom na to da svojim prijedlozima i akcijama mogu doprinijeti boljoj kvaliteti života i kvalitetnijem okruženju svakodnevnog života u gradu. Istraživanje pruža doprinos u tom smjeru i ukazuje na prostornu problematiku u gradu Zagrebu koja se uočava tijekom pandemije COVID-19 te može služiti kao poticaj za daljnja istraživanja.

LITERATURA

- Agencija za znanost i visoko obrazovanje (AZVO) (2021). Studenti i pandemija: Kako smo (pre)živjeli?. *AZVO*, 13. listopada 2021. URL: <https://www.azvo.hr/hr/azvo-vijesti/2616-predstavljani-rezultati-istrazivanja-studenti-i-pandemija-kako-smo-pre-zivjeli> (16.01. 2023.)
- Augustinović-Pavičić, G. i Krpan, D. (1999). Grad Zagreb u upravnom-teritorijalnom ustrojstvu RH. *Hrvatska javna uprava*, 1(4): 669-685.
- Barišić, B. (2019). *Kriteriji vrednovanja kvalitete javnog prostora*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Braun, V. i Clarke, V. (2012). Thematic Analysis. U: Cooper, H., Camic, P. M., Long, A. T., Panter, D., Rindskopf, D. i Sher, K. J. (ur.), *APA Handbook of Research Methods in Psychology, Vol. 2: Research Designs: Quantitative, Qualitative, Neuropsychological, and Biological* (str. 57-71). Washington, DC: American Psychological Association.
- Braun, V., Clarke, V., Boulton, E., Davey, L. i McEvoy, C. (2021). The Online Survey as a *Qualitative* Research Tool. *International Journal of Social Research Methodology*, 24(6): 641-654.
- Burayidi, M. A., Allen, A., Twigg, J. i Wamsler, C. (2020). *The Routledge Handbook of Urban Resilience*. New York, NY: Routledge.
- Careva, K., Lisac, R., Pletenac, T. i Vukić, J. (2018). *Istraživanje participativnog potencijala građana u planiranju javnog prostora grada Zagreba. Zagreb za mene: studija akupunkture grada*. Zagreb: DAZ.
- Čaldarović, O. (2012). Urbano planiranje nekad i sad – tranzicijsko društvo i njegov urbanizam. U: Svirčić Gotovac, A. i Zlatar, J. (ur.), *Akteri društvenih promjena u prostoru. Transformacija prostora i kvalitete života u Hrvatskoj* (str. 29-38). Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Čaldarović, O. i Šarinić, J. (2017). *Suvremeni grad: javni prostori i kultura življenja, primjer Zagreba*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- Dakić, S. (1979). Simboličko značenje i doživljaj gradskog središta i grada. *Revija za sociologiju*, 9(1-2): 76-84.
- Europska agencija za okoliš (2019). Environmental Noise in Europe – 2020 Report. Report No. 22/2019. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije. URL: <https://www.eea.europa.eu/publications/environmental-noise-in-europe> (18.06.2021.)
- Europska agencija za okoliš (2020). Air Quality in Europe – 2020 Report. Report No. 9/2020. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije. URL: <https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2020-report> (18.06.2021.)
- Europska komisija (2019). Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Europskom vijeću, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija, Europski zeleni plan. *COM(2019) 640 final*, Bruxelles, 11. prosinca 2019. URL: [https://mingor.gov.hr/UserDocsImages//Istaknute%20teme/Zeleni%20plan//Europski%20zeleni%20plan%20HR%20\(pdf\).pdf](https://mingor.gov.hr/UserDocsImages//Istaknute%20teme/Zeleni%20plan//Europski%20zeleni%20plan%20HR%20(pdf).pdf) (18.06.2021.)

- Europska komisija (2020). The New Leipzig Charter – The Transformative Power of Cities for the Common Good. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/brochure/new_leipzig_charter/new_leipzig_charter_en.pdf (24.06.2021.)
- Gehl, J. (2010). *Cities for People*. Washington, D.C.: Island Press.
- Gehl, J. (2011). *Life Between the Buildings – Using Public Space*. Washington, D.C.: Island Press.
- Gehl Institut (2016). The Public Life Diversity Toolkit. URL: https://issuu.com/gehlar-chitects/docs/public_life_diversity_toolkit_v2_fo (10.03.2023.)
- Gehl Institut (2021a). Public Space and Public Life During COVID 19. URL: <https://covid19.gehlpeople.com/files/report.pdf> (20.03.2021.)
- Gehl Institut (2021b). Public Space, Public Life, and COVID 19 – In the First Phases of the Reopening in Denmark. URL: https://covid19.gehlpeople.com/files/report_phase2.pdf (20.03.2021.)
- Geiger Zeman, M. i Zeman, Z. (2010). *Uvod u sociologiju (održivih) zajednica*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- Geng, D.-C., Innes, J., Wu, W. i Wang, G. (2021). Impacts of COVID-19 Pandemic on Urban Park Visitation: A Global Analysis. *Journal of Forestry Research*, 32(2): 553-567.
- GeoPortal Zagrebačke infrastrukture prostornih podataka (2021). Strateška karta buke – cestovni promet Iden. URL: <https://geoportal.zagreb.hr/Karta> (18.06.2021.)
- Grad Zagreb (2016). Generalni urbanistički plan grada Zagreba izmjene i dopune 2016. Tekstualni dio plana knjiga II A – obrazloženje plana. Zagreb: Grad Zagreb. URL: https://www.zagreb.hr/userdocsimages/arhiva/prostorni_planovi//GUP%20ZAGREBA_USVOJENI%20plan%206-2016/02_GUP%20GZ_ID%202016%20_KNJIGA%20IIA%20-%20Obrazlo%20C5%BEenje%20plana_.pdf (18.06.2021.)
- Grad Zagreb (2019). Planirana namjena površina 2019. Zagreb: Grad Zagreb. URL: https://www.zagreb.hr/userdocsimages/arhiva/strategijsko_planiranje/Planirana%20namjena%20povr%20C5%A1ina%202019..pdf (02.06.2021.)
- Grad Zagreb (2020). Kretanje broja stanovnika u gradu Zagrebu od 2011. do 2019. godine. Zagreb: Grad Zagreb. URL: <https://www.zagreb.hr/userdocsimages/demografija/kretanje%20broja%20stanovnika%20u%20Gradu%20Zagrebu%20od%202011.%20do%202019.%20godine.pdf> (24.06.2021.)
- Grad Zagreb (2021). Statistički ljetopis Grada Zagreba 2021. Zagreb: Grad Zagreb. URL: <https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/1/SLJGZ%202021.pdf> (20.05.2022.)
- Grad Zagreb – službene stranice. (2020). Uređenje Trga žrtava fašizma URL: <https://www.zagreb.hr/uredjenje-trga-zrtava-fasizma/160085> (18.06.2021.)
- Grima, N., Corcoran, W., Hill-James, C., Langton, B., Sommer, H. i Fisher, B. (2020). The Importance of Urban Natural Areas and Urban Ecosystem Services During the COVID-19 Pandemic. *PloS one*, 15(12): e0243344. DOI: 10.1371/journal.pone.0243344.
- Hina (2021). Masovni tulum. *Jutarnji list*, 11. listopada 2020. URL: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/zagreb/u-doba-zabranjivanja-svega-jedno-mjesto-u-zagrebu-postalo-je-centar-okupljanja-spaja-ih-hedonizam-15024487> (16.01.2023.)

- Ilišin, V. (2008). Zagrebački studenti o demokraciji i političkom aktivizmu mladih. *Sociologija i prostor*, 46(3-4): 311-340.
- Index.hr (2020). Ni hladno vrijeme ne sprječava okupljanja kod HNK, pogledajte prizore od sinoć. *Indeks.hr*, 17. listopada 2020. URL: <https://www.index.hr/magazin/clanak/ni-hladno-vrijeme-ne-sprjecava-okupljanja-kod-hnk-pogledajte-prizore-od-sinoc/2222621.aspx> (16.01.2023.)
- Jukić, T. (2012). Strateški projekti u kontekstu provedbe urbanističkih planova – komparacija hrvatskih i europskih iskustava. U: Svirčić Gotovac, A. i Zlatar, J. (ur.), *Akteri društvenih promjena u prostoru. Transformacija prostora i kvalitete života u Hrvatskoj* (str. 39-50). Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Jukić, T. i Perkov, K. (ur.) (2017). *Javni prostori grada – tradicija i suvremene potrebe*. Zagreb: Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Jukić, T., Vukić, J., Vukić, F. i Podnar, I. (2018). Javni prostor središta Trešnjevke i Dubrave u Zagrebu; Kriteriji kvalitete i modeli preobrazbe. *Prostor*, 26(1): 94-105.
- Kalasek, R. i Schneider, A. (2021). Gradska zelena infrastruktura u Zagrebu – model dostupnosti. Beč: Tehničko sveučilište u Beču. URL: <https://www.greenpeace.org/static/planet4-croatia-stateless/2021/04/d212cd93-gradska-zelena-infrastruktura-u-zagrebu-model-dostupnosti.pdf> (18.06.2021.)
- Kuan, T. S., Jiu, T. S. i Keng, K. A. (2010). *The Wellbeing of Singaporeans. Values, Lifestyles, Satisfaction and Quality of Life*, World Scientific. Singapore: World Scientific Publishing Company.
- Kuhlicke, C., Kabisch, S. i Dink, P. (2020). Urban Resilience and Urban Sustainability. U: Burayidi, M. A., Allen, A., Twigg, J. i Wamsler, C. (ur.), *The Routledge Handbook of Urban Resilience* (str. 17-26). Abingdon: Routledge.
- Lay, V. i Čaldarović, O. (1979). *Karakteristični elementi fizionomije Zagreba i problemi gradskog značaja*. Istraživački izvještaj. Zagreb: Centar za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu.
- Lee, S. J., Kim, Y. i Philips, R. (2015). Exploring the Intersection of Community Well-Being and Community Development. U: Lee, S. J., Kim, Y. i Philips, R. (ur.), *Community Well-Being and Community Development: Conceptions and Applications* (str. 1-9). Cham: Springer.
- Lee, S. J. i Kim, Y. (2015). Searching for the Meaning of Community Well-Being. U: Lee, S. J., Kim, Y. i Philips, R. (ur.), *Community Well-Being and Community Development: Conceptions and Applications* (str. 9-25). Cham: Springer.
- Lennon, M. (2020). Green Space and the Compact City: Planning Issues for a 'New Normal'. *Cities & Health*, 5(1): 212-215.
- Madanipour, A. (2003). *Public and Private Spaces of the City*. London: Routledge.
- Madanipour, A. (2010). *Whose Public Space? International Case Studies in Urban Design and Development*. New York, NY: Routledge.
- Mišetić, A. (2016). Društveni aspekti urbane regeneracije: participacija i koncept socijalne održivosti. U: Korlaet, A. (ur.), *Strategije urbane regeneracije* (str. 298-306). Zagreb: Hrvatski zavod za prostorni razvoj.

- Mišetić, A., Miletić, G. M. i Ursić, S. (2013). *Vitalni gradovi – Pogled iz perspektive stručnjaka u gradskim upravama*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- Mišetić, A. i Mišetić, R. (2006). Social Aspect of Life in the Inner-City of Zagreb. U: Enyedi, G. i Kovacs, Z. (ur.), *Social Changes and Social Sustainability in Historical Urban Centres: The Case of Central Europe* (str. 162-174). Pécs: Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Sciences.
- Nastavni Zavod za javno zdravstvo (NZJZ) dr. Andrija Štampar. (2021). Ekološka karta grada Zagreba. Indeks kvalitete zraka na dan 25.06.2021., mjereno oko 13:00 sati. URL: <https://ekokartazagreb.stampar.hr/> (25.06.2021.)
- Pegan, S. i Gašparović, S. (2010). Čimbenici oblikovanja gradnje u prostornim i urbanističkim planovima. *Prostor*, 18(2): 374-383.
- Program Ujedinjenih naroda za ljudska naselja (UN-Habitat) (2020). Guidance on COVID-19 and Public Space. URL: https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/06/un-habitat_guidance_on_covid-19_and_public_space.pdf (20.03.2021.)
- Rogić, I. i Mišetić, A. (1999). Razvojne obveze Zagreba prema hrvatskoj periferiji. *Društvena istraživanja*, 8(5-6): 819-841.
- Rogić, I., Mišetić, A. i Štambuk, M. (2004). Urbane aspiracije Zagrepčana. U: Rogić, I., Mišetić, A. i Štambuk, M. (ur.), *Živjeti u Zagrebu – prinosi sociologijskoj analizi* (str. 11-45). Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Rouse, D. (2020). Green infrastructure and resilience. U: Burayidi, M. A., Allen, A., Twigg, J. i Wamsler, C. (ur.), *The Routledge Handbook of Urban Resilience* (str. 229-243). Routledge.
- Rukavina, I. (2020). O socijalnoj distanci u vrijeme koronavirusa. *Hrvatsko sociološko društvo*, 26. ožujka 2020. URL: <http://hsd.hr/hr/2020/03/26/o-socijalnoj-distanci-u-vrijeme-koronavirusa/> (18.06.2021.)
- Samuelsson, K., Barthel, S., Colding, J., Macassa, G. i Giusti, M. (2020). Urban Nature as a Source of Resilience During Social Distancing Amidst the Coronavirus Pandemic. *Landscape and Urban Planning*. DOI: 10.31219/osf.io/3wx5a.
- Seferagić, D. (2008). Akteri društvenih promjena u urbanom prostoru Hrvatske. *Sociologija i prostor*, 45(3/4): 361-376.
- Sim, D. (2019). *Soft City: Building Density for Everyday Life*. Washington, D.C.: Island Press.
- Sirgy, M. J. (2021). *The Psychology of Quality of Life Wellbeing and Positive Mental Health*. Cham: Springer.
- Stanić, S. i Buzov, I. (2014). Značenje zelenih prostora u životu grada. *Godišnjak Titius*, 6-7(6-7): 137-153.
- Stebbins, R. A. (2001). *Exploratory Research in the Social Sciences*. Sage University Papers Series on Qualitative Research Methods, Vol. 48. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Svirčić Gotovac, A. (2006). Kvaliteta stanovanja u mreži naselja Hrvatske. *Sociologija i prostor*, 44(1): 105-126.
- Svirčić Gotovac, A. (2012). Akteri društvenih promjena u prostoru (2007-2011). U: Svirčić Gotovac, A. i Zlatar, J. (ur.), *Akteri društvenih promjena u prostoru. Transformacija prostora i kvalitete života u Hrvatskoj* (str. 11-29). Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

- Svirčić Gotovac, A. i Zlatar, J. (ur.) (2012). *Akteri društvenih promjena u prostoru. Transformacija prostora i kvalitete života u Hrvatskoj*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Svirčić Gotovac, A., Zlatar Gamberožić, J. i Nikšić, M. (2021). Public Participation in Post-Communist Cities Between Stagnation and Progress: The examples of Zagreb and Ljubljana. *Urbani izziv*, 32(1): 75-84.
- Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) (2017). Urban Green Spaces: a Brief for Action. URL: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/342289/Urban-Green-Spaces_EN_WHO_web3.pdf (24.06.2021.)
- Ujedinjeni narodi (UN) (2015). Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (18.06.2021.)
- Vanderstoep, S. W. i Johnston, D. D. (2009). *Research Methods for Everyday Life. Blending Qualitative and Quantitative Approaches*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Vlada Republike Hrvatske (2017). Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine. Zagreb: Vlada RH. URL: https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/razvojne%20strategije/Strategija%20regionalnog%20razvoja%20Republike%20Hrvatske%20za%20razdoblje%20do%20kraja%202020._HS.pdf (20.05.2022.)
- Vukić, J. (2020). *Gradski projekt. Prostor središta Trešnjevke. Sociološka studija*. Zagreb: Grad Zagreb – Gradski ured za strategijsko planiranje i razvoj grada.
- Vukić, J., Jukić, T. i Čaldarović, O. (2019). Small-scale Urbanism and Social Sustainability – Interdisciplinary Research of Public Space in Zagreb. *Sociologija i prostor*, 57(1): 45-64.
- Xie, J., Luo, S., Furuya, K. i Sun, D. (2020). Urban Parks as Green Buffers During the COVID-19 Pandemic. *Sustainability*, 12(17): 6751. DOI: 10.3390/su12176751.
- Zlatar, J. (2013). *Urbane transformacije suvremenog Zagreba. Sociološka analiza*. Zagreb: Plejada i Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Zlatar Gamberožić, J., Ursić, S. i Vukić, J. (2021). Socio-prostorni pristup definiranju i istraživanju otpornosti i održivosti. *Socijalna ekologija*, 30(3): 369-393.
- Živčić-Bećirević, I., Smojver-Ažić, S., Martinac Dorčić, T. i Birovljević, G. (2021). Izvori stresa, depresivnost i akademsko funkcioniranje studenata za vrijeme pandemije COVID-19. *Društvena istraživanja*, 30(2): 291-312.

USE OF PUBLIC SPACES DURING THE COVID-19 – A RESEARCH OF ATTITUDES AND PRACTICES OF STUDENTS OF UNIVERSITY OF ZAGREB

Ana-Marija Senfner, Miroslav Mihetec and Jana Vukić

Abstract

Changing lifestyles, increasing over-development of urban space, lack of sustainable mobility, pollution and climate change, and other factors affect the urban quality of life. In this context, accessibility and quality of public space increasingly affect the subjective and objective aspects of quality of life and well-being of the entire urban population, especially during COVID-19 pandemic. The aim of this article is to investigate the daily practices and attitudes of students towards accessibility and quality of public space in the city during the pandemic. An online survey was conducted with a convenient sample of students from the University of Zagreb (N=164), and insight into publicly available data was provided for contextualization. The focus of the survey was at both the neighborhood and city level, which allowed for the examination of student attitudes and practices in the center of Zagreb, which experienced abrupt and significant change after the recent earthquake and pandemic. Insight into publicly available data revealed a deficit of public green spaces at both city and neighborhood levels, while survey results indicated more frequent use of public spaces, particularly the importance of public green spaces at both city and neighborhood levels in the daily lives of the student population during the pandemic.

Keywords: *public space, green public spaces, quality of life, COVID-19 pandemic, student population*

BENUTZUNG DER ÖFFENTLICHEN RÄUME WÄHREND DER COVID-19-PANDEMIE – ERFORSCHUNG VON STELLUNGNAHMEN UND ROUTINEN VON STUDENTEN DER UNIVERSITÄT IN ZAGREB

Ana-Marija Senfner, Miroslav Mihetec und Jana Vukić

Zusammenfassung

Die Änderungen des Lebensstils, die immer stärker bebauten städtischen Räume, das Fehlen einer nachhaltigen urbanen Mobilität, die Verschmutzung und die Folgen der globalen Klimaänderung, sowie zahlreiche andere Faktoren beeinflussen die urbane Lebensqualität. Im genannten Kontext beeinflussen die Verfügbarkeit und die Qualität des öffentlichen Raums immer mehr die objektiven und subjektiven Aspekte der Lebensqualität und das Wohl aller Altersgruppen in den Städten, dies kam besonders während der COVID-19-Pandemie zum Ausdruck. Das Ziel dieser Arbeit ist, die täglichen Routinen der Studenten der Zagreber Universität während der COVID-19-Pandemie, sowie deren Stellungnahmen zur Verfügbarkeit und Qualität der öffentlichen urbanen Räume zu erforschen. Zu diesem Zweck wurde eine Umfrage am adäquaten Muster der Studenten der Zagreber Universität durchgeführt (N=164). Um die Forschungsergebnisse in einen Kontext zu setzen, wurde die Einsicht in die öffentlich zugänglichen Daten über die Stadt Zagreb genommen. Der Fokus der Forschung lag auf zwei räumlichen Ebenen, damit die Stellungnahmen und Routinen im Massstab der Stadtviertel erforscht werden können, in denen Studenten leben, sowie in der Stadtmitte von Zagreb, die in der Forschungsperiode eine jähe und schwerwiegende Transformation als Folge des Erdbebens und der COVID-19-Pandemie erlebte. Die öffentlich zugänglichen Daten über die Stadt Zagreb weisen auf eine zu kleine Anzahl von Grünflächen auf, sowohl auf der Ebene der Stadt, als auch auf der Ebene der Stadtviertel. Die Umfrageergebnisse weisen jedoch auf einen gestiegenen Bedarf

der Studenten danach. Aus der Forschung ergibt sich die Veränderung von täglichen Routinen und die Tatsache, dass Studenten sich immer öfter in öffentlichen Räumen aufhalten und dass sie die Wichtigkeit von öffentlichen Grünflächen in ihrem alltäglichen Leben betonen, besonders in den Zeiten der Pandemie, dies zeigt sich auf beiden Ebenen der erforschten Räume.

Schlüsselwörter: *öffentlicher Raum, öffentliche Grünflächen, Lebensqualität, COVID-19-Pandemie, Studentenpopulation*